

La petita abadia de Sant Salvador de la Vedella o Abadella

Sant Salvador al Llobregat Mitjà

A uns deu quilòmetres al nord de Berga, a l'embassament de la Baells, sobresurt de l'aigua una penya coronada per les ruïnes de l'abadia de Sant Salvador de la Vedella. La voregen el Llobregat i el vell camí de cerdans, en mig d'una vall estreta rodejada d'altres muntanyes protectores. El topònim "vedella" s'ha interpretat de diverses formes, com "petita abadia" (*Abadella*) o "petita vall" (*Vedella*) i altres formes encara més o menys versemblants.

L'any 1971 s'inicià la transformació del municipi de Cercs, deguda al projecte de l'embassament de la Baells, amb un pressupost de 579 milions de pessetes, i la construcció d'una presa d'un centenar de metres d'alçada i un gruix màxim de quatre metres a la corona per embassar 900 milions de metres cúbics d'aigua. Si bé l'obra costaria el doble del pressupost, en un curt període de cinc anys representà canvis en l'explotació de les mines de lignit, trasllat de la fàbrica tèxtil de Sant Salvador de la Vedella, intensificació de la producció de ciment, modificacions en la xarxa viària vers La Nou, supressió d'una part del vilatge de Cercs i fins l'obertura del túnel del Cadí per facilitar l'accés a la Cerdanya, i la conversió de la vella abadia de Sant Salvador en una illa rodejada d'aigua la major part de l'any.

La bibliografia sobre Sant Salvador i el seu entorn s'inicia a la darrereria del segle XIX amb les obres del doctor Ramon Anglerill (1894), Jacint Vilardaga (1890), Gaietà Barraquer (1906 i 1915-1917), Fortià Solà (1936), Joan Serra i Vilaró (1930), Jordi Vigué, Rosa Serra (1978 i 1984), Ramon d'Abadal (1926-1950), i altres, fins la munió d'articles de premsa dels anys seixanta.

Els inicis de l'abadia

Els inicis de l'abadia de Sant Salvador són ben coneguts. Vers el 830, l'abat Calort del monestir de Sant Serni de Tavèrnoles

(Anserall, al peu del Valira), amb un grup de monjos del seu cenobi inicià l'explotació de les terres de La Vedella i construí un nou monestir, dedicat a Sant Salvador; començà a colonitzar el territori que havien poblat els bergistans al lloc conegut per villa de Tinyós, on construiran les primeres masies.

Lluís el Piadós, el 13 de març de l'any 835, a petició de Calort, atorgà, des de Thionville, un precepte de protecció (*mundeburdis*) i immunitat del monestir i els seus monjos, que els confirmava la possessió dels terrenys que havien *roturat* a Figols i Malanyeu, amb delmes i primícies i les obligacions que els fessin els fidels, i els concedia, a més, la facultat d'elegir-se l'abat que els regiria. Els monjos benedictins, i els seus fidels, havien construït als districtes de Cerdanya i Urgell, en termes d'Ansó, Montellà, Talló, Cornellana, Er i

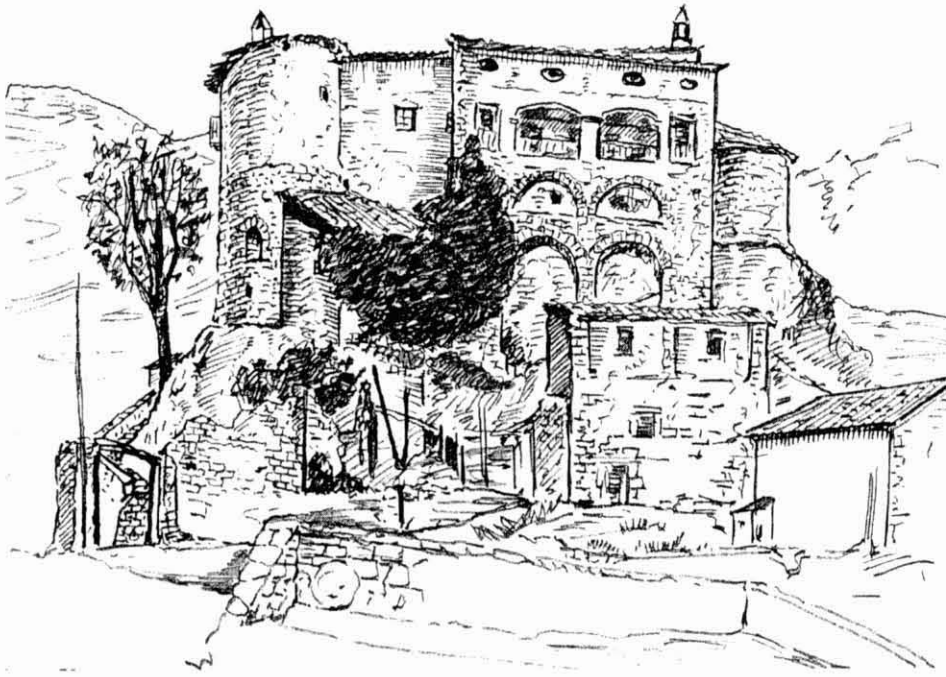
Adraent, els primers masos i l'emperador els garanteix que ni cap comte, ni cap jutge públic els podrà molestar.

De fet, no en sabem res més fins a la meitat del segle X. El 5 d'octubre de l'any 955 el vescomte Branduí i la seva esposa Xíxol, varen fer donació en alou al monestir i a l'abast de Sant Salvador, de l'església i vila de Sant Vicenç de Navel (*Anavel*) que dits vescomtes havien comprat al comte Seniofred. D'aquesta forma l'abat i el convent de Sant Salvador adquiriren una finca considerable en el camí de Cardona, centre productor de la sal, element imprescindible per a l'alimentació. Consta que llavors La Vedella, continuava sent encara una abadia lliure. En canvi, consta ja com a priorat de Sant Serni de Tavèrnoles, el gener de 1040, quan hom procedeix a la consagració de l'església romànica d'aquest darrer. En un document d'autenticitat dubtosa, hom diu que a més de La Vedella amb delmes, primícies i obligacions, pertanyen a Tavèrnoles els termes de les viles i vilelles de Magnat, Vilera, Folgoça i Vilallonga, amb censos i serveis.

Sant Salvador de la Vedella en una postal de començaments del s. XX

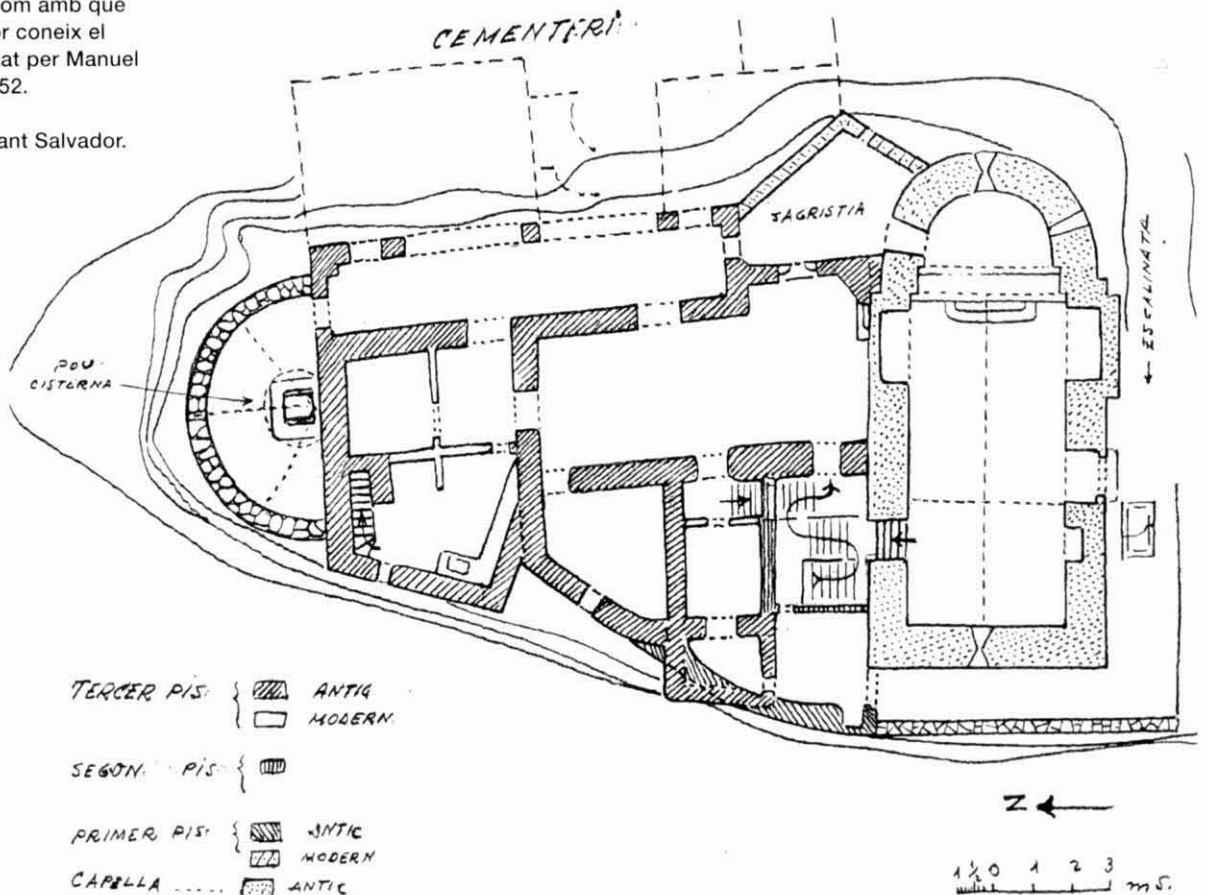
ARXIU ÀMBIT DE RECERQUES DEL BERGUEDÀ

Dibuix del "Castell" el nom amb que la gent de Sant Salvador coneix el conjunt medieval realitzat per Manuel Riu el 10 de maig de 1952.

Planta del conjunt de Sant Salvador. Manuel Riu, 1975.

El Priorat i la parròquia de La Vedella

Des del segle XII, probablement a causa de la construcció de les primeres cases a redós de l'abadia i la formació del vilatge de Cercs, s'accentua el caràcter parroquial de l'església monàstica de Sant Salvador, ara reconstruïda en estil romànic. Consta, efectivament, que a la darreria del segle XIII (1921) el rector de la parròquia de La Vedella exercia la cura d'ànimes del vilatge de Cercs, si bé persistia igualment el priorat, encara que sols hi hagué un monjo prior, sense

comunitaris. En ple segle XIV s'esmenta un prior, el 1362, al qual requereix judicialment l'abat de Tavèrnoles perquè posi fi als conflictes amb el rector de la parròquia, Ramon Carpi (1357-1370).

Durant el segle XIV l'abat de Tavèrnoles solia arrendar a tercers els fruits de la parròquia de La Vedella per períodes de tres anys. L'any 1427, per exemple, ho va fer per 13 lliures a Bonanat de Quer, de Fumanya; el 1433, per 20 florins d'or d'Aragó. O també l'arrendador era el cler-

gue, com Joan Alart, que obtingué del monjo Bartomeu de Sant Romà, administrador de Tavèrnoles, el títol de prior de La Vedella. També fou prior de La Vedella el monjo fra Francesc Viladomat de Sant Miquel (1580-1585) i cambrer del monestir de Sant Pere de la Portella.

En extingir-se el monestir de Sant Serni de Tavèrnoles, el priorat de La Vedella passà a dependre de l'abadiat de Sant Pere de la Portella, i fra Viladomat arrendà per tres anys i per la suma de 40 lliures, a Jean Lacombe, un clergue francès, i passà a residir a La Portella.

Aquesta situació provisional degué durar força temps, ja que, si bé el papa Climent VIII, el 13 d'agost de 1592 declarà suprimit el priorat i traspassà les rendes -que sumaven uns 30 escuts d'or anuals- al Seminari de la Seu d'Urgell de recent funda-

ció, just amb les rendes de Tavèrnoles i d'altres monestirs suprimits, els monjos de La Portella volgueren conservar Sant Salvador i seguiren intervenint a La Vedella i el prior continuà la seva vida inestable fins al segle XIX, en mig de plets com el d'arranjat el pont de La Vedella.

Entre 1624 i 1672 el prior Francesc Rota, mort el maig de 1679, féu diverses fundacions pies a l'església de Sant Salvador i el seu successor en el priorat, fra Baltasar Viladomat, que morí el 10 de juny de 1719,

Fotografia de Sant Salvador des de la carretera de la Nou; la imatge, del 2004, mostra el conjunt amb la teulada restaurada
RAMON VILADES

va fer restaurar el temple de Sant Salvador de la Vedella i va fer que el seu cosí, Antoni Viladomat, el decorés.

Abans de finalitzar el segle XVIII (1773) el fet de recaure en una mateixa persona (fra Francesc Puig) el priorat i la rectoria de La Vedella, i que l'església fos declarada parroquial i monàstica, acabà amb els conflictes jurisdiccionals. Els tres darrers priors foren: fra Josep Puig (1795-1812), fra Pau Corominas (1812-1827) i fra Pere Margentí (1827-1848). Mort aquest darrer prior quan ja l'exclaustració era un fet irreversible, els monjos de La Portella hagueren de renunciar al priorat, i el papa Pius IX el 14 de juliol de 1873, per la butlla *Quo Gravius*, decidí que La Vedella s'incorporés com a parròquia al bisbat de Solsona, servida per sacerdots diocesans.

L'església de Sant Salvador

Del conjunt monumental de Sant Salvador de la Vedella no en coneixem cap descripció completa. Per això publiquem aquí el plànol que vàrem traçar l'abril de 1952 i un dibuix fet llavors des del costat est, on es poden veure els tres pisos de què consten l'edifici i les habitacions on residia el prior.

La part més interessant del conjunt és el temple romànic del segle XII, construït damunt de l'edificació preromànica, situat al sud, i constituït per una sola nau rectangular, amb campanar de cadireta de dos ulls sobre el mur de façana. Mostra l'absis

de planta semicircular a l'est, bastat amb un parament de qualitat. La nau, coberta amb volta apuntada longitudinalment, fa 10,80 metres de llargada per 4,10 d'ample. L'alçada fins l'arrencament de la volta és de 3,95 metres i fins la punta interior l'alçada total és de 6,55 metres. El parament exterior és molt regular, però realçat més de tres metres. Enmig de l'absis hi ha una finestreta de doble esqueixada. L'altar, que data del segle XIX, és de fusta pintada i senzill.

A la part posterior, hi ha una petita pica. Una porta oberta al mur de migjorn permet l'accés a la casa-monestir o pis del prior construït al segle XVII. Quatre graons permeten accedir-hi, i també al cor de l'església al qual es puja per l'escala d'accés a la mateixa casa. El sostre del cor alt és de guix i a la paret posterior s'obre una finestra romànica per il·luminar-lo. En aquesta mateixa paret hi hagué una espadanya que havia estat més alta que la majoria d'aquest tipus de campanars, però fou tapada en una reforma posterior i substituïda per la que hem esmentat abans.

Es conserven encara, una mica reformades, les quatre arcades i els finestrals dels tres pisos en bona part modificades el segle XVII. L'alçada de la porta d'accés a l'església és de 1,96 metres per 1 metre d'amplada i s'obre també al mur sud; en la part exterior cap al peu, hi ha una làpida trencada en dos fragments, amb un marc sobresortit però sense cap inscripció.

L'edifici antic del monestir degué ésser inicialment de planta rectangular, amb uns 5,50 metres d'amplada i 10 de llarg. A la part nord, a l'extrem oposat a l'església, hi hagué una cisterna, antigament coberta, de planta semicircular i d'uns tres metres de radi, i un pou adossat al mur. Les construccions del conjunt amb els tres pisos sobreposats, han experimentat moltes modificacions al llarg dels segles. Amb el temps, s'obriren dues capelles, una a cada costat de l'absis, que transformaren l'església en planta de creu llatina i el pintor berguedà Antoni Viladomat pintà a les parets les escenes de la Transfiguració del Tabor, a la fi del segle XVII o als inicis del segle XVIII.

Al peu de la façana sud hi hagué el cementiri antic, en ús encara fins fa uns setanta anys. Vers el 1932 s'hi trobaren nombrosos enterraments i el calze i patena de peltre, segons ens explica l'estanquer Melitón Guixer. De Sant Salvador procedeix també una ara de marbre blanc (93,5 cm de llarg per 59,5 d'ample i 9,5 de gruix), i una imatge de Crist sedent de fusta de 68 centímetres d'alçada, d'influència oriental, que degué presidir l'altar principal (1).

Nota

- (1) Al llibre de Ramon ANGLERILL: *Història de la imatge de la Mare de Déu de la Consolació*, Estampa de la Biblioteca Teresiana, Barcelona 1894, p. 104, i al de FORTIÀ SOLÀ: *El Santuari de Lourdes de La Nou*, Epígraf: *Sant Salvador de la Vedella*, Barcelona 1936, p. 14-15, cal afegir: Jordi VIGUÉ: *Monuments de la Catalunya Romànica: El Berguedà*, Artstudi Edicions, Barcelona 1978, p. 280-281, i també, Jordi VIGUÉ i Rosa SERRA: *Catalunya Romànica*, vol. XII: *El Berguedà*, Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1984, p. 206-208.

Manuel Riu i Riu,

catedràtic d'Història Medieval de la Universitat de Barcelona